

Hetkinen, mitä tällä tehdään? *Hetkinen*-sana vuorovaikutuksen jäsentäjänä

- Krista Teeri-Niknammoghadam, Turun yliopisto
- Maija Surakka, Tampereen yliopisto

Kirjoittajien yhteystiedot:

Krista Teeri-Niknammoghadam krkate@utu.fi

Maija Surakka maija.surakka@tuni.fi

Artikkeli käsittelee *hetkinen*-sanan käyttöä suomenkielisissä puhutuissa arkikeskusteluissa. Artikke-
lissa selvitetään, millaisissa sanaluokkarooleissa *hetkinen* toimii sekä millaisten keskustelun toimintojen
osana sanaa käytetään ja mikä sanan funktio näissä toiminnoissa on. Aineisto on poimittu suomenkielisiä
arkikeskusteluja sisältävästä Arkisyn-korpuksesta ja se kattaa 37 *hetkinen*-sanan esiintymää, joita analy-
soitiin esiintymiskontekstissaan keskusteluanalyttisellä menetelmällä. Tutkimuksessa selvisi, että
hetkinen jäsentyy arkikeskusteluissa tyypillisimmin partikkeliksi substantiivin sijaan. *hetkinen*-sanan
toiminnallisiksi konteksteiksi havaittiin sanahaut, kysymykset, oivallukset, itsekorjaukset ja monitoimin-
taa jäsentävät lykkäykset, ja *hetkinen*-sanan eri käyttöjä yhdistäväksi funktioksi tunnistettiin toiminnan
keskeyttäminen. Lisäksi tutkimus antaa viitteitä siitä, että *hetkinen*-sanalla on myös joissain toiminnalli-
sissa konteksteissa huomiota etsivä funktio ja toisaalta puhujan kognitiivista muutosta osoittava funktio.

Avainsanat: aika, arkikeskustelu, partikkeli, vuorovaikutuslingvistiikka

1 JOHDANTO

Sana *hetkinen* on *hetki*-substantiivin deminutiivijohdos, jonka voi rakenneosiansa perusteella ymmärtää kantavan merkitystä 'pieni hetki' (deminutiivisuudesta ks. VISK, § 208). Pieneen hetkeen viittaavana substantiivina *hetkinen* voi toimia lauseissa esimerkiksi osmana eli objektin-sijaisena määrän adverbiaalina (*odota hetkinen*) tai muuna adverbiaalina (*lainaan tätä hetki-seksi*). *hetkinen*-sanaa voidaan kuitenkin käyttää myös tavalla, jossa sillä vaikuttaa olevan pikem-
minkin vuorovaikutusta jäsentävä kuin pieneen hetkeen viittaava funktio, kuten esimerkki 1 havainnollistaa.

Esimerkki 1. Arkisyn; SG124¹

- 01 Heta: hhhh ↑joopa ↓joo. hhh oot sä kuullu
02 koirajuoruja.
03 Irja: e:n oo kuullun nyt muistaakseni.=
04 =Sarianna soitti ei[len. (ja)]
05 Heta: [mh hmh?]
06 Irja: .hh kyseli miten penⁿnut voi.=
07 Heta: =Ω@jaha.@Ω .nff
08 Irja: ja (.) toi oli, °.hh° toi toi toi, h (.)
09 **hetkinen** (.)
10 Donnako se oli ol[lu.] (0.2) siälä, (0.8)
11 mm mth öh tossa tos
12 Heta [mm.] h
13 Irja: Ωluonnettestissä.Ω

1 Esitämme esimerkkien yhteydessä Arkisyn-korpuksen keskustelutallenteen koodin. Esimerkit on litteroitu siten, että niistä näkyvät keskustelun tauot, puheen päällekkäisyydet, puheen prosodiset piirteet, äänenkäytön muutokset, nauru ja hengitys (ks. litterointimerkit).

Esimerkissä *hetkinen* ei osallistu lausekerakenteeseen: se ei siis esiinny lauseessa mitään lauseenjäsenroolia edustavassa lausekkeessa. Syntaktisesti valinnaisena ja lauseen propositionaalista eli puhetapahtuman ulkopuolelle viittaavaa sisältöä rakentamattomana kielenaineiksenä *hetkinen*-sanana käyttöä voidaanankin esimerkiksi 1 kuvailla partikkelimaiseksi (partikkeleista ks. VISK, § 438, § 794). Muita partikkelikategorian jäsenillä tyypillisesti olevia ominaisuuksia ovat taipumattomuus sekä se, etteivät partikkelit määritä muita sanoja tai saa omia määritteitä (VISK, § 794).

Tässä tutkimuksessa käsittelemme *hetkinen*-sanana käyttöä puhutuissa arkikeskusteluissa. Kartoitamme ensin, millaisissa sanaluokkarooleissa *hetkinen* arkikeskusteluissa toimii, minkä jälkeen syvennymme tarkastelemaan sanan partikkelimaista käyttöä. *hetkinen*-sanana partikkelimaisen käytön osalta tarkastelemme sitä, millaisten keskustelun toimintojen osana sana esiintyy ja mikä funktio sanalla eri toiminnoissa on.

hetkinen-sanaan keskittyvää tutkimusta ei tietämyksemme mukaan ole vielä tehty, vaikkakin sanan käytöstä on esitetty joitain huomioita lähinnä yksittäisten esimerkkien yhteydessä aiemmassa kirjallisuudessa. Tutkimuksemme on näin ollen ensimmäinen systemaattisesti toteutettu kuvaus *hetkinen*-sanana käytöstä, ja tavoitteenamme onkin luoda kokonaiskuva sanan funktioista vuorovaikutusta jäsentävänä kielenaineiksenä sekä ottaa kantaa *hetkinen*-sanana partikkeliasemaan.

Kuvaamme seuraavaksi luvussa 2 tutkimuksen taustaa, minkä jälkeen luvussa 3 esittelemme tutkimuksen aineiston ja menetelmän. Luvussa 4 siirrymme tarkastelemaan *hetkinen*-sanana käyttöä arkikeskusteluissa. Lopuksi luvussa 5 esitämme yhteenvedon tutkimuksen keskeisimmistä tuloksista ja pohdimme tulosten merkitystä.

2 TAUSTAA

Tutkimuksen taustassa yhdistyvät vuorovaikutuslingvistiikka (esim. Couper-Kuhlen & Selting, 2000; Schegloff, Ochs & Thompson, 1996) ja partikkeleita (esim. Heine, 2013; VISK, § 792) sekä *hetkinen*-sanaa ynnä muita aikaa ilmaisevia sanoja koskeva aiempi tutkimus. *Vuorovaikutuslingvistiikka* on kattonimitys tutkimuksille, jotka tarkastelevat sosiaalisen toiminnan kielellistä rakentumista ja kielellisellä vuorovaikutuk-

sella suoritettavia toimintoja (Harjunpää, Niemi & Sorjonen, 2020, s. 898; Schegloff ym., 1996, s. 21–22). *Toiminto*-termillä tarkoitetaan keskustelussa tuotetun lausuman tehtävää, jonka muut keskustelijat pystyvät tunnistamaan ja siten toimimaan lausuman edellyttämällä tavalla (Schegloff, 2007, s. 7–8). Toimintoja voivat olla esimerkiksi kysyminen tai tervehtiminen, jotka edellyttävät jälkeensä vastausta ja vastatervehdystä (VISK, § 1197). Tervehdys ja vastatervehdys sekä kysyminen ja vastaus ovat esimerkkejä ilmiöstä, jota kutsutaan *sekvenssiksi* eli peräkkäisten toimintojen muodostamaksi toimintajaksoksi (Schegloff, 2007, s. 9).

Aiemmassa kirjallisuudessa *hetkinen* on yhdistetty niin kutsuttuihin lykkäyksiin eli toimintoihin, joilla jäsennetään ongelmalliseksi koettua monitoimintaa (Keisanen, Rauniomaa & Haddington, 2014, s. 109). Monitoiminnasta on kyse silloin, kun vuorovaikutuksen osallistujat suorittavat keskustelun toimintojen kanssa samanaikaisesti myös muuta toimintaa, kuten autolla ajamista tai tietokoneella työskentelyä (Mondada, 2012, s. 223–224). Keisanen ym. (2014, s. 112–114) esittävät, että lykkäys suoritetaan tavallisesti vuorolla, joka alkaa *hetkinen*- tai *odota*-sanalla ja sisältää lisäksi selvityksen siitä, missä järjestyksessä aiemmin yhtäaikaaisesti käynnissä olleet toiminnot suoritetaan tai miksi yksi toiminnoista keskeytyy. Lykkäyksissä *hetkinen*-sanalla vaikuttaakin siten olevan toiminnan keskeyttävä funktio (ks. Keisanen ym., 2014, s. 114).

Myös Sorjonen ja Laakso (2005, s. 244) sekä Auvinen (2009, s. 118–119, 121–122) luonnehtivat *hetkinen*-sanaa toiminnan pysäyttäväksi tai keskeyttäväksi kielenaineikseksi. Sorjosen ja Laakson (2005, s. 244) tutkimuksessa *hetkinen* esiintyy yhdessä esimerkiksi osana itsekorjausta eli korjausta, joka kohdistuu omaan ongelmalliseksi käsiteltyyn puheeseen. Auvisen (2009, s. 118–119, 121–122) tutkimuksessa *hetkinen* taas esiintyy kahdessa esimerkissä osana toisen puheeseen kohdistuvaa korjausta. Aiempi tutkimus antaa siten myös viitteitä siitä, että *hetkinen*-sanaa käytetään osana omaan tai toisen puheeseen kohdistuvia korjauksia keskeyttämään käynnissä oleva toiminta.

Tengbergen (2012, s. 85) esittää tutkielmaansa esimerkin, jossa puhuja havaitsee ongelman omassa aiemmassa toiminnassaan ja viestii siitä

vastaanottajille; tilanteessa *hetkinen* ilmaisee Tengbergenin mukaan oivaltamista tai miettimistä. Karlssonin (2013, s. 30) sekä Raevaaran, Sorjosen ja Lappalaisen (2013, s. 48) tutkimuksissa taas on esimerkkejä, joissa *hetkinen* esiintyy osana sanahauksi tulkittavaa vuoroa eli keskustelujaksoa, jossa puheen sisällöllinen eteneminen keskeytyy puhujan hakiessa vuoronsa jatkoksi yksittäistä sanaa tai laajempaa ilmausta (Helasvuo, Laakso & Sorjonen, 2004, s. 2; Kurhila & Laakso 2016, s. 229; Schegloff, 2013, s. 49–5; Schegloff, Jefferson & Sacks, 1977, s. 363). Vaikka Karlsson (2013, s. 30) sekä Raevaara ym. (2013, s. 48) eivät esitä luonnehdintaa *hetkinen*-sanasta tai sen funktioista, voidaan tutkimuksissa esitettyjen esimerkkien perusteella olettaa, että *hetkinen* hakeutuu myös sanahakuihin.

Aiemmassa tutkimuksessa *hetkinen*-sanana sanaluokkaan ja mahdolliseen partikkelistumiseen ei juuri ole otettu kantaa. Iso suomen kielioppi (VISK, § 208) nimittää *hetkinen*-sanaa ”puheelle ominaiseksi kiteymäksi” mutta ei selitä, millaista *hetkinen*-sanana kiteytyneen käyttö on – joskin toisaalla VISK (§ 1677) esittää *hetkinen*-sanana nominatiivimuodon esimerkkinä kielenaineksesta, joka voi yksinään muodostaa direktiiviksi tulkittavan lausuman. Onkin siis epävarmaa, viitataan kriteerillä käytöllä *hetkinen*-sanana direktiiviseen odotuspyyntökäyttöön vai sanana partikkelimaiseen käyttöön.

hetkinen-sanana partikkelimaisen käytön kannalta relevantti on Nissin (2010, s. 85) kuvaus *hetkinen*-sanana suunnitteluilmauksena, joka ilmaisee, ”että puhujan vuoron alkuperäinen toiminta on keskeytynyt ja puhuja tekee tilapäisesti jotain muuta”. Nissin kuvaus *hetkinen*-sanana perustuu yhteen esimerkkiin, jossa sana esiintyy lykkäykseksi tulkittavissa olevassa vuorossa; Nissi ei siis käsittele *hetkinen*-sanaa tai sen partikkeliasemaa kyseistä esimerkkiä laajemmin. Suunnitteluilmaukset muodostavat VISK:in (§ 861) luokittelussa partikkelien alaryhmän, joka sisältää erilaisia puheen korjaamisessa ja sanojen hakemisessa käytettyjä kielenaineksia, kuten *eiku*-, *silleen*- ja *siis*-partikkelin sekä empimisäänteitä (*öö*, *mm*) – *hetkinen*-sanaa VISK ei listaa esimerkkinä suunnitteluilmauksesta. Aiemmissa tutkimuksissa esitettyjen yksittäisten huomioiden ja esimerkkien perusteella voidaan kuitenkin olettaa, että *hetkinen*-sanaa käytetään suunnitteluilmauksille tyypil-

lisissä toiminnoissa eli korjauksissa ja sanahauissa.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että myös muita aikaa ilmaisevia sanoja käytetään partikkelimaisesti vuorovaikutuksen kulkua jäsentävissä funktioissa: esimerkiksi sanalla *sitten* voidaan osoittaa päättelyä (VISK, § 825) ja sanalla *nyt* sitä, että parhaillaan tuotettu lausuma liittyy kiinteästi johonkin keskustelun aiempaan vuoroon (Hakulinen, 1998, s. 93). Sanaa *aina* taas voidaan käyttää vahvistavana (Shore, 2009, s. 499) tai mahdollisuutta ilmaisevana (VISK, § 826) partikkelina, ja sanalla *vasta* voidaan ilmaista affektista suhtautumista (VISK, § 826). Aikaa ilmaisevien sanojen partikkelimaisen käytön tutkimuksessa on esitetty, että sanan temporaalinen merkitys on eriasteisesti mukana sanan partikkelimaisessa käytössä (Hakulinen & Saari, 1995, s. 481–482, 497; Shore, 2009, s. 499–500). Täten sanan puhtaasti referentiaalinen eli tässä tapauksessa aikaan viittaava käyttö ja proseduraalinen eli vuorovaikutusta jäsentävä käyttö muodostavat jatkumon, johon kielenkäytön lausumat sijoittuvat vaihtelevasti (*proseduraalinen*-termistä ks. Heine, 2013, s. 1209). Vastaavanlaisen referentiaalisuus–proseduraalisuus-jatkumon oletamme olevan läsnä myös *hetkinen*-sanana käytössä.

Vaikka aiemmassa tutkimuksessa on esitetty joitain huomioita *hetkinen*-sanana partikkeliasemasta sekä esiintymisestä tietyissä toiminnallisissa konteksteissa tai funktioissa, ovat huomiot jääneet tähän mennessä pääsääntöisesti yksittäisiksi sivuhuomautuksiksi. *hetkinen* ei siis ole ollut tutkimuskohteena aiemmissa tutkimuksissa, vaan sanaa koskevat huomiot on esitetty muuhun aiheeseen keskittyvän analyysin yhteydessä, minkä vuoksi sanan käytöstä voidaan aiempien huomioiden pohjalta muodostaa lähinnä hypoteeseja. Tämä tutkimus ammentaa siten aiemmista *hetkinen*-sanaa koskevista huomioista tarkastellessaan systemaattisesti sitä, millaisissa sanaluokkaroleissa *hetkinen* arkikeskusteluissa toimii, millaisiin toiminnallisiin konteksteihin se hakeutuu ja millaisia funktioita sillä on.

3 AINEISTO JA MENETELMÄ

Tutkimuksen aineisto on peräisin Arkisyn-korpuksesta, joka on litteroitua ja morfosyntaktisesti koodattua suomenkielistä arkikeskustelupuhetta sisältävä, yhteensä 278 910 saneesta koostuva

tietokanta (Suomen kielen aineistot). Arkisyn-korpuksen kieliaineistot on kerätty vuosina 1996–2015, ja korpus käsittää 27 keskustelutallennetta, joiden yhteenlaskettu kesto on noin 30 tuntia (Suomalainen, 2020a, s. 30). Arkisyn-korpus keskustelutallenteineen on tarkasteltavissa Arkisyn-käyttöliittymässä, jonka käyttöön tarvitaan erillinen lupa.

Tutkimusta varten haimme Arkisyn-korpuksesta kaikki *hetkinen*-lemman esiintymät. Haku suoritettiin Arkisyn-käyttöliittymässä, ja se tuotti 38 hakutulosta.² Hakutuloksista yksi oli *hetkinen*-adjektiivijohdos, jonka jätimme pois aineistosta. Tutkimuksen aineisto kattaa siis yhteensä 37 *hetkinen*-sanan esiintymää. *hetkinen*-sanan varianteista aineistossa esiintyvät *hetkinen*, *hetkine*, *hetkone* ja *hetkinem*.

Analysoimme kutakin *hetkinen*-sanan sisältävää lausumaa laajemmassa vuorovaikutuksellisessa esiintymiskontekstissaan. Tarkastelimme lausumia ensin syntaktisesta näkökulmasta selvittääksemme sen, onko *hetkinen* lauseessa valinnainen vai osallistuuko se lausekerakenteeseen. Aineiston syntaktisen analyysin jälkeen siirryimme tarkastelemaan *hetkinen*-sanana partikkelimaista käyttöä. *hetkinen*-sanana partikkelimaisen käytön analyysissa käytimme keskusteluanalyttistä menetelmää, joka on vuorovaikutustilanteiden yksityiskohtaista analyysia varten kehitetty väline (menetelmän kuvauksesta ks. Harjunpää ym., 2020). Kusteluanalyttisen menetelmän avulla tunnistimme aineistosta toiminnot, joiden osana *hetkinen* keskusteluissa esiintyy, ja pääsimme näin käsiksi siihen, mitä sanalla keskusteluissa tehdään. Toimintojen tunnistamiseksi ja *hetkinen*-sanana käytön selvittämiseksi kiinnitimme erityistä huomiota sanan kielelliseen ympäristöön ja sijaintiin vuorossa, sanan sisältävien vuorojen saamiin responsseihin sekä siihen, mikä on sanan sisältävien vuorojen suhde aiempiin vuoroihin.

4 HETKINEN-SANAN KÄYTTÖ ARKIKESKUSTELUISSA

Aineiston syntaktisen analyysin perusteella *hetkinen* vaikuttaa puhutuissa arkikeskusteluissa jäsenyvän tavanomaisemmin partikkeliksi kuin

substantiiviksi: aineiston 37 esiintymästä *hetkinen* voidaan luokitella syntaktisesti valinnaiseksi 35 esiintymässä. Myös sanan sijamuotojakauma aineistossa tukee *hetkinen*-sanana tulkintaa partikkeliksi, sillä aineisto sisältää vain yhden muun kuin nominatiivimuotoisen esiintymän – taipumattomuushan on yksi keskeisistä partikkelikategorioita määrittävistä ominaisuuksista (VISK, § 794). Toisaalta *hetkinen*-sanana variaatio *hetkinen*(*n/m*)- ja *hetkone*-nominatiivimuotojen välillä osoittaa kuitenkin sen, ettei sana ole partikkelimaisessa käytössään täysin kivettynyt – ellei muotoja *hetkine*(*n/m*) ja *hetkone* sitten ymmärretä erillisten sanojen esiintymiksi. Tämän tutkimuksen puitteissa muotoja tarkastellaan saman sanan variantteina, sillä niitä käytetään aineistossa osana samanlaisia toimintoja, kuten myöhemmin tässä luvussa ja sen alaluvuissa esitettävistä esimerkeistä tulee ilmi.

Esimerkki 2 esittää aineiston ainoan muun kuin nominatiivimuotoisen *hetkinen*-sanana esiintymän; esimerkissä translatiivimuoto *hetkiseksi* toimii adverbiaalina ja viittaa kestoltaan lyhyeen hetkeen.

Esimerkki 2. Arkisyn; SG396

01 Riku: toi on hyvä kysymys.

02 Lauri: niin

03 Riku: **pa[lataan] tähän**

04 Lauri: [↑siihen] ↓suuntaan

05 Riku: **hetkiseksi**

Esimerkissä 2 kuvatun translatiivimuotoisen ja adverbiaaliksi luokiteltavan esiintymän lisäksi aineisto sisältää myös yhden nominatiivimuotoisen tapauksen, joka toimii lauseessa osmana. Kyseinen tapaus on esitetty esimerkissä 3, jossa käydään keskustelua kameran iästä.

Esimerkki 3. Arkisyn; Sapu119

01 Mirva: mut eiks, kui (.) kaua sull_o ollut toi,

02 Netta: kamera?

03 Mirva: ni. (1.0) toi kamera.

04 Netta: öö::,

05 Mirva: on sul jo yli vuade ollu.

06 Netta: =on siis,.

07 Mirva: ei siin_enää mitää takuut sitt_o.

08 Netta: **öö ootas hetkone.**

² Haussa käytetty XPath-lauseke: //w[(@lemma='hetkinen' or contains(@lemma, '_hetkinen') or contains(@lemma, 'hetkinen_'))].

- 09 Alina: [mut on se.. ei ne patterit ot tullus
10 siihe.] mukaan.
11 Netta: [se riippuu (-) jälkee.]
12 Mirva: =mut ku sää sai ripari jälkee ni sit
13 Netta: puoltoist-

Mirva (r. 1) kysyy Netalta, kuinka kauan tämä on omistanut kameransa. Netta kysyy ensin varmistuskysymyksen (*kamera?*), minkä jälkeen hän ilmaisee empimisäänteellä (r. 4), ettei pysty tällä hetkellä tuottamaan tietoa Mirvan kysymään asiaan. Mirva (r. 5) kuvaa sitten, että Netta on omistanut kameran jo yli vuoden, ja Netta osoittaa *on siis* -lausumalla hyväksyvänsä tiedon paikkansapitävyyden. Mirva vaikuttaa hyväksyvän Netan *on siis* -lausuman vastaukseksi rivillä 1 esittämäänsä kysymykseen, mutta Netta orientoituu tilanteessa jatkamaan vastaamista: hän tuottaa ensin odotuspyynnöksi tulkittavan vuoron *öö ootas hetkone* ja lopulta vastauksen Mirvan esittämään kysymykseen (*puoltoist*).

Sekä esimerkissä 2 että 3 *hetkinen*-sanana aikaan viittaava merkitys on vahvasti läsnä, joskin esimerkissä 3 *hetkinen*-sanalla vaikuttaa olevan myös vuorovaikutusta jäsentävä – siis proseduraalinen – funktio, sillä *hetkinen*-sanana voi esimerkissä 3 nähdä osallistuvan sanakuun: Netta hakee vastausta Mirvan kysymyksen ja viestii siten odotuspyynnöllä *öö ootas hetkonen* vastaanottajille sen, että sanahaku keskeyttää Mirvan (r. 7) aloittaman, kameran takuuseen liittyvän keskustelulinjan.

Aineiston morfosyntaktisen analyysin perusteella voidaan todeta, että puhutussa vuorovaikutuksessa – tai ainakin arkikeskusteluissa – *hetkinen*-sanana partikkelimainen käyttö on sanan substantiivikäyttöä tavanomaisempaa. Siirrymme seuraavaksi tarkastelemaan lähemmin niitä aineiston tapauksia, joissa *hetkinen*-sanana käytetään partikkelimaisesti eli syntaktisesti valinnaisena ja nominatiivimuotoon kiteytyneessä muodossa. Partikkelimaisen käytön analyysi jakaantuu viiteen alalukuun sen perusteella, millaisen toiminnon osana *hetkinen* esiintyy. Tarkastelemme ensin luvussa 4.1 *hetkinen*-sanana käyttöä monitoimintatilanteissa suoritetuissa lykkäyksissä. Luvussa 4.2 kuvaamme sanana käyttöä osana sanahakuja ja luvussa 4.3 kysymyksiä. Luvussa 4.4 käsittelemme *hetkinen*-sanana osana oivalluksia. Lopuksi luvussa 4.5 tarkastelemme sanana käyttöä itsekorjauksissa.

4.1 Monitoimintaa jäsentävät lykkäykset

Aineistossamme on useita monitoimintaa sisältäviä tilanteita, joissa vuorovaikutuksen osallistujat suorittavat keskustelun toimintojen lisäksi samanaikaisesti esimerkiksi lautapeliin pelaamiseen tai valokuvien katseluun liittyviä toimintoja. Esimerkissä 4 monitoiminta syntyy puhelinnumeron luettelemista koskevaan pyyntöön vastaamisen ja puhelinnumeron tarkistamisen samanaikaisuudesta, joista ensimmäistä lykätään jälkimmäisen suorittamisen ajaksi.

Esimerkki 4. Arkisyn; SG112

- 01 Missu: okei no mää soitan.= =£paitsi et
02 mull_ei oo sen£ kännnykän numeroof.
03 Missu: onks sulla sitä.
04 Vikke: joo-o?,
05 Missu: ootav vähä.
06 Vikke: päässä on.
07 Missu: ai s_oj_jo päässä.
08 Vikke: °joo.
09 Missu: okei?
10 Vikke: nolla neljä nolla.
11 Missu: joo-o?
12 Vikke: **öö, hetkine. (0.3) £piti£ ka(h)ttoo**
13 **(-) n(h)ume(h)[ro]**
14 Missu: [heeh]
15 Vikke: kolme v(h)iis,

Esimerkissä Missu on pyytänyt Vikeltä erästä puhelinnumeroa (r. 3), jonka Vikke on ilmaissut luettelevansa ulkomuistista (r. 6). Kesken luettelemisen Vikke joutuu kuitenkin tarkistamaan puhelinnumeron toisaalta, jolloin hän tuottaa lykkäysvuoron (r. 12–13), joka sisältää empimisäänteen ja *hetkinen*-sanana lisäksi lausuman, jossa tarjotaan selitys sille, miksi luettelutoiminta keskeytyi (*£piti£ ka(h)ttoo (-) n(h)ume(h)ro*). Lykkäysvuorolla Vikke siis viestii, että puhelinnumeron luettelu ja siten vastaus Missun pyyntöön lykkäytyi puhelinnumeron tarkistamisen ajaksi.

Esimerkin 5 monitoimintatilanteessa keskustelijat pelaavat sota-aiheista peliä ja ilmoittavat napanheitoilla saamiaan silmäluokkia.

Esimerkki 5. Arkisyn; SG444

- 01 Ville: no, (.) mä [°heitä.°]
02 Tuomas: [lasket]tii se tota;
03 Heikki: oliks se agiliti vai.
04 Teppo: agiliti boonus.

- 05 Tuomas: agiliti boonus.
 06 Heikki: mm,
 07 Tuomas: eli mä sain, (,) kymmene.
 08 Heikki: mä sain kaks↑toist,
 ((Poistettu 6 riviä, joiden aikana
 Tuomas korjaa aiemmin ilmoitta-
 mansa silmäluvun ja Ville heittää
 nopat.))
 15 Ville: .mts πmä: sai:n:n: e::π↓ °het°kine,
 16 (0.4) kolmeΩtoistΩ ↑viistoist.
 17 Teppo: °hmq?°

Esimerkin alussa Ville on heittämisillään noppaa (r. 1), mutta nopanheitto keskeytyy, kun muut keskustelijat alkavat ilmoittaa saamiaan silmälukuja. Ville heittää nopat ennen rivillä 15 puhuttua vuoroa, jossa hän ilmoittaa saamansa silmäluvun. Kyseinen Villen tuottama vuoro sisältää empimistä ilmaisevia venytettyjä äänteitä, jotka viestivät, ettei Ville ole vielä saanut laskettua silmälukua. Samassa vuorossa Ville tuottaa *hetkinen*-sanalla alkavan lykkäyksen, johon sisältyy myös silmäluvun ääneen laskemista. *hetkinen*-sanalla ja silmäluvun ääneen laskemisella Ville osoittaa käsittävänsä samanaikaiset toiminnot eli silmäluvun ilmoittamisen ja silmäluvun laskemisen keskenään yhteensopimattomiksi ja lykkää siten silmäluvun ilmoittamista silmäluvun laskemisen ajaksi.

Kuten luvussa 2 tuotiin esille, aikaa ilmaisevien sanojen partikkelimaiset käytöt voidaan sijoittaa referentiaalisuus–proseduraalisuus-jatkumolle, jonka ääripäitä ovat puhtaasti aikaan viittaava käyttö ja puhtaasti vuorovaikutusta jäsentävä käyttö. Lykkäyksien tapauksessa *hetkinen*-sanalla aikaan viittaavan merkityksen voi katsoa olevan vahvasti läsnä, kuten Keisasen ym. (2014, s. 114) lykkäyksiä (*suspension*) koskeva pohdintakin esittää:

Furthermore, through suspension, participants not only organise actions and activities in sequence but also display their orientation to the challenges of coordinating courses of action or activities in time. **This is reflected in the first part of the turn that has a clear temporal orientation (i.e. including references to waiting and/ or time) as well as in the second part that may**

contain linguistic items that further highlight the immediate and temporary nature of the suspension (e.g. adverbials *just* and *nyt* ‘now’).³

Lykkäyksissä *hetkinen* siis Keisasta ym. (2014, s. 114) mukailleen orientoituu aikaan ja odottamiseen. *hetkinen*-sanan funktioksi lykkäyksissä voidaankin siten nähdä se, että puhuja viestii lykkäyksen aiheuttamasta toiminnan keskeytymisestä ja siten siitä, että vastaanottajan on odotettava ennen kuin keskeytyneeseen toimintaan palataan.

4.2 Sanahaut

Vaikka *sanahaku* terminä ohjanee käsittämään sanahaun sanojen tapailua ja etsimistä koskevaksi ilmiöksi, ymmärrämme sanahaun Scheglofin (2013, s. 49) tavoin laajemmin tiedon hakemisen ilmiöksi: sanahaussa haettava asia voi olla niin yksittäinen tiettyyn tarkoitteeseen viittaava nimitys kuin laajemmin jokin tieto, joka puhujalta on puhehetkellä hukassa. Sanahauille tyypillisiä piirteitä ovat aiemman tutkimuksen mukaan sanan keskeytys, empimisäänteet, retoriset kysymykset ja toistetut demonstratiivit (Kurahila & Laakso, 2016, s. 229; Laakso & Lehtola, 2003, s. 8–9; VISK, § 1074, § 1705). *hetkinen*-sanan käyttöä sanahaussa havainnollistaa esimerkki 6. Esimerkissä huomioitavaa on, että Maijan vuorot eivät ole responsseja Ilmarille, vaan tilanteessa keskustellaan samanaikaisesti kahdesta eri aiheesta.

Esimerkki 6. Arkisyn; SG43502

- 01 Ilmari: tossa vaiheessa nimittäi Pe-ä:
 02 Esa-Pekka oli vi-
 03 ö[:: seitsemänkymme-]
 04 Maija: [(mie::s:::.....):::)]
 05 Ilmari: [**hetkinen oota nyt**;]
 06 Maija: [joo ei o]o ku
 07 [ei oo kyllä Kulttuurita]lo eikä
 08 Ilmari: [seitsemänkytähdeksän].]

Esimerkissä Ilmari pohtii puheena olevan Esa-Pekan ikää: Ilmarin ensimmäinen vuoro sisältää sanahauille tyypillisinä piirteinä sanan keskeytyksen (vi-) ja venytetyn empimisäänteen (ö:::). Ilmarin toisessa vuorossa (r. 5) tuotetun

3 Lihavointi lisätty.

hetkinen oota nyt -lausuman voi nähdä pyyntönä keskeyttää keskustelun eteneminen sanahauun ajaksi; tältä osin esimerkki muistuttaakin aiemmin luvussa 4 esitettyä esimerkkiä 3, jossa puhuja osoitti odotuspyynnöksi tulkittavalla *öö ootas hetkone* -lausumalla keskeyttävänsä keskustelun kulun siksi aikaa, kunnes saa haettua vastauksen keskustelukumppanin kysymykseen. Myös luvussa 1 esitetty – ja tässä uudelleennumeroituna toistettu – esimerkki 7 sisältää sanahakua.

Esimerkki 7. Arkisyn; SG124

- 01 Heta: hhhh ↑jooa ↓joo. hhh oot sä kuullu
 02 koirajuuruja.
 03 Irja: e:n oo kuullun nyt muistaakseni. =
 04 =Sarianna soitti ei[len]. (ja)
 05 Heta: [mh hmh?]
 06 Irja: .hh kyseli miten pennut voi.=
 07 Heta: Ω=@jaha.@Ω .nff
 08 Irja: ja (.) **toi oli**, °hh° **toi toi toi**, h (.)
 09 **hetkinen** (.)
 10 **Donnako se oli ol[lu.]** (0.2) siälä,
 11 (0.8) **mm** mth öh tossa tos
 12 Heta [mm.] h
 13 Irja: Ωluonnettestissä.Ω

Esimerkissä Heta ja Irja keskustelevat koirista. Irja alkaa hakea erään koiran nimeä tuottaen sanahauille tyypillisiä toistettuja demonstratiivipronomineja (*toi toi toi*) ja retoriseksi tulkittavan kysymyksen (*Donnako se oli ollu*).

Esimerkki 8 havainnollistaa edelleen *hetkinen*-sanana käyttöä sanahauissa. Toisin kuin esimerkeissä 6 ja 7, joissa sanahakuun osallistui vain puhuja itse, esimerkissä 8 sanahakuun osallistuvat myös muut keskustelijat.

Esimerkki 8. Arkisyn; SG444

- 01 Tuomas: no kato se l- list- (0.2) kato se lista
 02 siin oli tota:, (.) Ensiferumi oli,
 03 (0.2) .hh sit siin oli toi:;, (0.2) #ö:#
 04 (0.2) Waitsneikki;
 05 Heikki: he he HE HE °heh° .hhh £↑vois sinne
 06 tulla selvin päi heng°aileeh°. (.)
 07 vonkaamaah£,
 08 Tuomas: (ois t- nyt)
 09 Ville: **tossahan:::** Ωhetkinem,Ω
 10 Teppo: Wa[itsneikki Bu:dom Stoun:
 11 Ensiferum;]

- 12 Ville: [myähe- myähemmi kesäkuussa on
 13 se:: mikä o Hietsussa.]
 14 Heikki: ni¶i Rok te biits.

Esimerkissä Ville alkaa hakea erään musiikifestivaalin nimeä (r. 9) ja tuottaa sanahauille leimallisen sananloppuisen venytetyn äänteen ja demonstratiivipronominin (*tossahan:::*), jolla korvataan haettavaa sanaa (ks. Helasvuo ym., 2004, s. 14, 24; Kurhila & Laakso 2016, s. 229). Demonstratiivipronomini *tossahan* sisältää lisäksi *han*-liitteen, jolla voidaan tilanteessa katsoa vedottavan keskustelijoille yhteiseen tietoon (ks. Hakulinen, 1976, s. 47; VISK, § 830) ja siten tarjottavan vastaanottajille mahdollisuutta osallistua sanahakuun. Ville jatkaa sanahakua antamalla muille keskustelijoille vihjeitä festivaalin pitoajasta ja -paikasta (r. 12–13), minkä jälkeen Heikki tunnistaa festivaalin Rock the Beach -nimiseksi tapahtumaksi (r. 14).

Tässä luvussa esitettyjen esimerkkien perusteella voidaan nähdä, että *hetkinen* toimii sanahauissa melko samantyyppisesti kuin luvussa 4.1 käsitellyissä lykkäyksissä, joissa *hetkinen*-sanana funktiona oli osoittaa jonkin toiminnan väliaikainen keskeytyminen ja siten orientoida vastaanottajat odottamiseen. Sanahauissa keskeytyvä toiminta liittyy kuitenkin keskustelun toimintoihin toisin kuin lykkäyksissä, joilla jäsennettiin tilanteita, joissa keskustelun toimintojen lisäksi suoritettiin myös muita toimintoja, kuten pelaamiseen liittyvää nopan silmälukujen laskemista. Lykkäyksien tapaan *hetkinen*-sanana aikaan viitteen merkityksen voi katsoa olevan melko vahvasti läsnä sanahauissa, mistä kielii esimerkiksi esimerkissä 6 osana sanahakua tuotettu ja odotuspyynnöksi ymmärrettävä lausuma *hetkinen oota nyt*. Odotuspyynnön avulla puhuja tuo näkyväksi sen, että tarvitsee aikaa saadakseen sanahakunsa päätökseen.

4.3 Kysymykset

Kysymyksellä tarkoitetaan sellaisia lausumia, joiden tehtävänä on pyytää kysymyksen vastaanottajilta kysyjältä puuttuvaa tietoa tai varmistusta kysyjän olettamaan asiaan (VISK, § 1678). Keskustelun toimintona kysymys muodostaa vierusparin eli kahden toisiinsa sidoksissa olevan perättäisen

vuoron sekvenssin vastauksen kanssa – kysymys siis preferoi jälkeensä vastausta (Raevaara, 2016, s. 146; Suomalainen, 2020b, s. 38–39; VISK, § 1197). Esimerkki 9 havainnollistaa *hetkinen*-sanana käyttöä kysymyksessä; esimerkissä kysymys–vastaus-vieruspareja on kaksi, joista ensimmäisen muodostavat Sannin kysymys (r. 1–2, 4) ja Missun kesken jäänyt vastaus (r. 5) ja toisen Missun kysymys (r. 6) ja Sannin vastaus (r. 7).

Esimerkki 9. Arkisyn; SG113

- 01 Sanni: hei m̄ites se huamenna. =
 02 =s[iis mīhin ajikaa#n# #sääh#
 03 Missu: [.mthh #m#]
 04 Sanni: #tuut#. =
 05 Missu: =↑jos ↓määh ↑tuun sit puol#:#,
 06 **hetkine olik se puol kol#me#h? =**
 07 Sanni: =joo.
 08 Missu: neljä@toista@
 09 @kolmekymmen°täh°.@
 10 Sanni: selvä,

hetkinen-sanana ei tietääksemme ole aiemmin esitetty järjestäytyvän kysymysten kanssa. Kiinnostavaa kyllä, englannin kielen *wait*-sanana on huomattu esiintyvän kysymyksissä: Tagliamonte (2021, s. 438) ja Camacho Salas (2022, s. 46) kuvaavat, että *wait*-sanalla on kysymysten yhteydessä keskeyttävä funktio. Myös viron *oota*-sana esiintyy Keevallikin (2001, s. 133–138) aineistossa varmistuskysymyksissä sekä kysymyksissä, jotka kytkeytyvät aiempaan keskusteluun tai nostavat keskusteluun uuden topiikin; tällaisissa konteksteissa *oota*-sanalla on Keevallikin mukaan toiminnan keskeyttävä funktio. Jos *hetkinen*-sanana tarkastellaan keskeyttävänä kielenaineiksena, voidaan sen funktioksi tunnistaa esimerkissä 9 se, että *hetkinen* merkitsee Missun vastauksen (r. 5) keskeytyneeksi. Tällöin *hetkinen*-sanana käyttö on lähellä Nissin (2010, s. 85) kuvaamaa suunnitteluilmauskäyttöä, jolla puhuja Nissin mukaan viestii siitä, että vuoron alkuperäinen toiminta on keskeytynyt ja puhuja tekee parhaillaan jotain muuta.

Tagliamonten (2021, s. 438) mukaan englannin *wait*-sana viestii myös paluusta johonkin keskustelussa aiemmin esitettyyn asiaan, jonka motivoimana *wait*-sanana sisältävä kysymys esitetään. Myös Camacho Salas (2022, s. 46) esittää, että *wait*-sanana sisältävä kysymys kytkeytyy johon-

kin keskustelussa aiemmin esille tuotuun tietoon, josta puhuja pyrkii kysymyksellään samaan lisätietoa. Vastaavasti esimerkissä 9 *hetkinen*-sanana sisältävän kysymyksen voi nähdä kytkeytyvän aiempaan keskusteluun siitä, mihin aikaan Missu on tulossa tapaamaan Sannia. Missun kesken jääneen vastauksen *jos määh tuun sit puol* voikin katsoa olevan se keskustelun kohta, jossa Missu havahtuu, että tarvitseekin varmistuksen siitä, mihin aikaan tapaamisessa pitäisi olla. Näin ajateltuna *hetkinen*-sanana voi esimerkissä 9 nähdä sanoittavan puhujan kognitiivista muutosta eli sitä, että puhujan tiedoissa tai tietoisuuden tilassa on tapahtunut muutos (ks. Heritage, 1984, s. 299). Esimerkissä 9 kognitiivinen muutos koskee sitä, että keskustelussa aiemmin mainittu asia saa puhujan pohtimaan ja siten esittämään varmistusta pyytävän kysymyksen.

Esimerkissä 10 *hetkinen* esiintyy jälleen kysymyksen esittävässä lausumassa. Esimerkissä keskustellaan eräästä festivaalista ja sen ulkopuolella olevasta alueesta.

Esimerkki 10. Arkisyn; SG444

- 01 Heikki: narikast joutuu maksaa yhen euro
 02 aina. .hh ku haet se- tai vjet
 03 takasi, (0.6) mut °ehhh°
 04 vaihtoehtona maksaa kaheksan
 05 puol euroo,
 06 (0.4) m- tuopista siel alueella.
 07 Tuomas: .hh[hh]
 08 Ville: [mut]
 09 sill[on sun sun (-) ↑pois]tuu
 10 [(aluee]lt).
 11 Tuomas: [↑millanen se muuten,]
 12 [milla-]
 13 Tuomas: Ω**hetkone**Ω ↑**millane alue se: ulk-**
 14 **ulkopuoli#ne:#. (.) festarie se;**
 15 Heikki: [tse o vähä ↓huo]no nykyää et siin o
 16 semmone pieni ruohokenttä.
 17 Tuomas: [tai se alue °et,] (0.4) eikä sit oikee
 18 mitää #muuta# #vai#.
 19 Heikki: #eih#.

Esimerkissä Tuomas aloittaa kysymyksensä kahdesti (r. 11–12), mutta tilanteissa on päällekkäispuhunutta ja kysymys jää kesken. Tuomas saa lopulta esitettyä kysymyksensä (r. 13–14); tällä kerralla kysymystä edeltää *hetkinen*-sana, jolla voidaan nähdä olevan tilanteessa kaksi funktiota:

hetkinen-sanan voi yhtäältä katsoa kohdistavan tilanteessa muiden osallistujien huomion Tuomaksen kysymykseen, toisaalta sanan voi katsoa viestivän siitä, että alkava vuoro on käynnissä olevasta keskustelulinjasta poikkeava ja siten keskeyttävä. Tulkintaa *hetkinen*-sanan huomiota etsivästä funktiosta tukee sanan sijainti vuorossa, sillä huomiota kohdistavien partikkelien – siis huomionkohdistimien – on todettu sijaitsevan vuoron alussa (VISK, § 858). Myös tässä esimerkissä *hetkinen*-sanana sisältävän kysymysvuoron voi lisäksi katsoa kytkeytyvän aiempaan keskusteluun (r. 1–10) festivaalialueesta ja sen ulkopuolisesta alueesta.

Tässä luvussa esitettyjen esimerkkien perusteella nähdään, että *hetkinen*-sanalla voidaan kysymyksissä osoittaa käynnissä olevan keskustelulinjan tai muun keskustelun toiminnon, kuten vastaamisen, keskeytyminen kysymyksen esittämisen vuoksi. Tällä tavoin tulkittuna *hetkinen*-sanana käyttö muistuttaakin edellä luvuissa 4.1 ja 4.2 esitettyjä lykkäyksiä ja sanahakuja – joskin toisin kuin sanahauissa, joissa hakemisen voi katsoa suuntautuvan keskustelussa eteenpäin (Helasvuon ym., 2004, s. 2; Schegloff, 2013, s. 49–51; Schegloff ym., 1977, s. 363), *hetkinen*-sanana sisältävissä kysymyksissä kysyminen suuntautuu taaksepäin johonkin keskustelussa aiemmin esille tuotuun tietoon. Lisäksi *hetkinen*-sanana sijainnista vuoron alussa esimerkissä 10 voidaan tehdä tulkinta, että sanalla voi kysymyksissä olla myös huomiota etsivä funktio, jolloin *hetkinen* siis valmistelelee vastaanottajan orientoitumaan tulevaan kysymykseen.

4.4 Oivallukset

Oivallukset voidaan ymmärtää Pihlajamaan (2019, s. 12) määritelmää mukailien toiminoiksi, joissa puhuja viestii muistamisen, ymmärtämisen tai huomaamisen avulla saavutetusta äkillisestä ajatuksesta. Oivalluksen keinoiksi suomen kielessä on aiemmissa tutkimuksissa tunnistettu partikkelit *aa* ja *hei*, jotka osoittavat, että puhujan kognitiivisessa tilassa on tapahtunut muutos: puhuja on siis oivaltanut jotain sellaista, josta ei aiemmin ollut tietoinen (Koivisto, 2017, s. 479; Pihlajamaa, 2019, s. 12–19). Partikkelit *aa* ja *hei* hakeutuvat keskenään erilaisiin vuoro-vaikutuksellisiin konteksteihin: *aa* tuotetaan yleensä ilmaisemaan aiemman vuoron pohjalta

syntyntä oivallusta, partikkeli *hei* taas ilmaisee tavallisesti jonkin esineen laukaisemaa oivallusta (Koivisto, 2017, s. 479; Pihlajamaa, 2019, s. 13). Aineistomme perusteella *hetkinen*-sanana käyttö oivalluksissa muistuttaa molempia partikkeleita, sillä *hetkinen*-sanana käytetään sekä oivalluksissa, jotka laukaisee ympäristön esine, että oivalluksissa, jotka syntyvät keskustelussa aiemmin esitetyin vuoron pohjalta. Esimerkissä 11 oivalluksen laukaisee valokuva.

Esimerkki 11. Arkisyn; SG43502

- 01 Eija: (pitä hei) annetaan Tsosefiinenki_
 02 kier[tää vielä kun,]
 03 Outi: [antaa kier]tää joo.
 04 Eija: joo.
 05 Ilmari: .hhh[sjiinä] on sulle (.) Tsosefine (.)
 06 Beiker.
 07 Outi: [joo;]
 08 Hanna: se on[ki kuule mahtava kuva;]
 09 Eija: [siis hetkinen. ↑täähän on toi] (.)
 10 Pa↑asi[kivi.]
 11 Outi [nii o;]

Esimerkissä 11 keskustelijat katsovat vanhoja kuvia, joista yhdessä Eija huomaa yllätyksekseen olevan presidentti Paasikiven (r. 9–10). *hetkinen*-sanalla Eijan voi yhtäältä katsoa kohdistavan muiden keskustelijoiden huomion oivallukseensa ja siten muuttuneeseen kognitiiviseen tilaansa sekä toisaalta viestivän siitä, että oivalluksen esittäminen keskeyttää hetkellisesti muut käynnissä olevat keskustelun toiminnot. Eijan tuottaman partikkelin *siis* taas voi katsoa ilmaisevan tilanteeseen liittyvää havainnoinnin kautta tapahtuvaa päättelyä (ks. VISK, § 1132, § 1207), ja oivallukseen liittyvää yllätyksellisyyttä ilmentää Eijan tuottaman lausuman ↑*täähän on toi Pa↑asikivi* prosodinen hahmo, jossa osa sanoista lausutaan muuta ympäristöä korkeammalta (ks. Koivisto, 2017, s. 480, 482–483).

Myös esimerkissä 12 *hetkinen*-sana esiintyy oivalluksessa.

Esimerkki 12. Arkisyn; SG43501

- 01 Outi: no nii kato sä [ensim°mäiseks°]
 02 mennää järjestykses
 03 Markku: [kurkkaan;] (1.7)
 04 Markku: .hhh hhhh (2.2) ((katsoo kuvaa))
 05 Ilmari: tämäkin on,

- 06 Markku: e[i: ole;]
- 07 Ilmari: [ei tämä] on ↑ulkolainen koska niin
08 tuota #sen# ei oo# suo- ö s-# tuo::
09 ΩvalokuvaajaΩ (0.6) Ωei ol#e
10 suomalaisen minun mielestä.#Ω
11 Hanna: Ωei varmaa ole;Ω (0.5)
12 Outi: **hetkinen #tää on# (.) ai::van**
13 **tutun näkönen tää nai[nen tässä,]**
14 Maija: [.hhh tuota]
15 Hanna: tää ov varmaa joku ↑tenori,
(Poistettu 6 riviä, joiden aikana
Eija, Hanna, Ilmari ja Maija
keskustelevat tenorista))
- 22 Outi: πtää on ihan,π
(Poistettu 4 riviä, joiden aikana
Eija ja Hanna jatkavat keskustelua
tenorista))
- 27 Outi: täähän on ihan tutun nä-
(Poistettu 5 riviä, joiden aikana
Eija, Hanna ja Ilmari jatkavat
keskustelua tenorista))
- 33 Outi: ↑kuka kumma tää on. ↑tää on kyl
34 tuttu.

Esimerkissä 12 Outi ja muut keskustelevat katsomistaan kuvista. Outi huomaa kuvasta tutun näköisen naisen ja ilmaisee oivalluksensa muille *hetkinen*-sanalla alkavassa vuorossa (r. 12–13). Outin vuorosta on havaittavissa myös sanahakuun liittyviä elementtejä, kuten narisevasti tuotettua puhetta (#tää on#), venytettyjä äänteitä (*ai::van*) ja demonstratiiveja (tää nainen tässä), ja Outin oivallus johtaakin myöhemmin selvään sanahakuun, kun Outi alkaa hakea kuvassa olevan naisen nimeä (r. 22, 27, 33–34). Esimerkissä huomattavaa on, että muut osallistujat eivät reagoi Outin oivallukseen tai sanahakuun vaan jatkavat keskustelua tenorista.

Esimerkeissä 11 ja 12 *hetkinen* sijaitsee vuoron alussa (esimerkissä 11 partikkeliketjussa *siis hetkinen*) ja vaikuttaa etsivän vastaanottajien huomiota, jolloin sanan käytön voidaan katsoa muistuttavan sellaisia huomionkohdistimia kuin *haloo, hei ja kuule* (ks. VISK, § 858). *hetkinen*-sanana huomiota etsivää funktiota pohdittiin jo luvussa 4.3 esimerkin 10 yhteydessä, jossa *hetkinen* esiintyi vuoronalkuisena kysymyksen esittävässä vuorossa. Esimerkkien 11 ja 12 perusteella ajatus *hetkinen*-sanasta huomionkohdistimena saa vahvistusta.

Luvussa 4.3 käsiteltyjen kysymysten tavoin *hetkinen*-sanana sisältävät oivallukset suuntautuvat esimerkeissä 11 ja 12 ajallisesti taaksepäin siten, että tilanteissa oivalluksen laukaisee jokin ympäristöstä aiemmin havaittu esine. Alla olevassa esimerkissä 13 oivallus taas syntyy aiemmasta keskustelusta. Esimerkissä esitettyä katkelmaa ennen keskustelijat ovat yrittäneet muistella, millaiseen tilanteeseen heidän roolipelinsä on viime kerralla jäänyt.

Esimerkki 13. Arkisyn; SG444

- 01 Ville: ni sauna on viidelt.
02 Teppo: viistoist yli viis,
03 Ville: #joo#.
04 Tuomas: paljos kello o.
05 Ville: mts #nel[jä#.]
06 JOKU: [mm?]
07 Tuomas: #↑okei#. (.) .**hhhh no uskallaks**
08 **(sä) nyt sitte, hhhhhmhhh**
09 **#hetkone#.** (.)
10 Teppo: se vaa et jos teil o jotain kysyttävää
11 ni se voi vielä, (0.4) vastaa et
12 tässä matkan aikana o hyvi aikaa.
13 Tuomas: **joo. (.) mä just aloin mi- mietti mä**
14 **et mitä, (.) mitäköh meidän nyt**
15 **pitäs, (.) täh tietää mut nyt o**
16 **vähä tyhjä ku y- yrittää miettiä et**
17 **mitä niinku oltii tekemäsä.**

Esimerkissä keskustellaan ensin sauna-ajasta (r. 1–5), minkä jälkeen Tuomas palaa roolipeliaiheeseen aloittamalla Tepolle suunnatun kysymyksen (r. 7–8), joka jää kuitenkin kesken Tuomaksen pysähtyessä pohtimaan (r. 8–9). Tepon vuoron jälkeen (r. 10–12) Tuomas viestii muille pohdinnan tuloksena syntyneestä oivalluksestaan riviltä 13 alkavassa vuorossa.

Esimerkki 13 poikkeaa aiemmin esitetyistä esimerkeistä 11 ja 12 siinä, ettei *hetkinen* sijaitse vuoron alussa vaan lopussa eikä oivallusta esitetä esimerkkien 11 ja 12 tavoin samassa vuorossa *hetkinen*-sanana kanssa. Esimerkkejä 11–13 yhdistää kuitenkin se, että kaikissa *hetkinen* osallistuu ilmaisemaan muutosta puhujan kognitiivisessa tilassa: esimerkeissä 11 ja 12 muutos liittyy valokuvissa esiintyvien henkilöiden äkilliseen tunnistamiseen (esimerkki 11) tai tutuksi havaitsemiseen (esimerkki 12). Esimerkissä 13 oivallus taas viestii siitä, että puhuja on tunnistanut roolipelin

pelaamiseen liittyvän tiedollisen puutteen, josta hän viestii vastaanottajille.

Aineiston analyysin perusteella olemme havainneet, että oivalluksissa *hetkinen* voi sijaita huomionkohdistimelle tyypillisessä vuoronalkuisessa asemassa mutta myös vuoronloppuisena. Vuoronalkuisen *hetkinen*-sanana voi katsoa etsivän vastaanottajien huomiota. Vuoronloppuisen *hetkinen*-sanana taas voi nähdä viestivän siitä, että oivallukseen liittyvä pohdinta keskeyttää hetkeksi vuorossa aiemmin tehdyn toiminnan tai puhujan osallistumisen keskusteluun. Toisaalta myös vuoronalkuisen *hetkinen*-sanana voi nähdä keskeyttävän käynnissä olevan keskustelulinjan oivalluksen esittämisen ajaksi. Siten niin *hetkinen*-sanana vuoronalkuinen kuin -loppuinenkin käyttö on lähellä aiemmin luvuissa 4.1–4.3 esitettyjä käyttöjä, joissa *hetkinen*-sanana keskeiseksi funktioksi tunnistettiin toiminnan väliaikaisen keskeytyksen osoittaminen.

4.5 Itsekorjaukset

Korjaus on toiminto, jossa käsitellään puhumiseen sekä puheen ymmärtämiseen ja kuulemiseen liittyviä ongelmia (Haakana, 2011, s. 36). Korjaus voi kohdistua joko omaan tai toisen ongelmalliseksi käsitellyyn puheeseen (Sorjonen & Laakso, 2005, s. 244). Suomen kielessä keskeisiä korjauksen aloittavia ja siten korjaamisesta viestiviä kielellisiä keinoja ovat muun muassa *eiku*-, *tai*- ja *siis*-partikkelit sekä omaan puheeseen kohdistuvissa itsekorjauksissa myös sanan keskeytys (Haakana & Visapää, 2014, s. 43; Sorjonen & Laakso, 2005, s. 251).

Aineistossamme *hetkinen* osallistuu vain omaan puheeseen kohdistuviin itsekorjauksiin. *hetkinen*-sanana käyttöä itsekorjauksessa havainnollistaa esimerkki 14, jossa keskustelijat ilmoittavat napanheitosta saamiaan silmäluokkia.

Esimerkki 14. Arkisyn; SG444

- 01 Tuomas: eli mä sain, (.) kymmene.
 02 Heikki: mä sain kaks↑toist,
 03 Tuomas: #°m-kei,°#
 04 JOKU: .mhhhh
 05 Teppo: °Tuomas [↑kymm:-°]
 06 Tuomas: [eiku **hetko**] ne (0.2) **sori** ö:
 07 **ykstoist**.
 08 Teppo: °(joo)°
 09 Tuomas: ykstoist.

Tuomas ilmoittaa ensin (r. 1) saaneensa silmäluvun kymmenen mutta tuottaa myöhemmin (r. 6–7) aiempaan lausumaansa kohdistuvan itsekorjauksen, jonka alkua merkitsee *eiku*-partikkeli. Tuomaksen itsekorjaus sisältää *eiku*-partikkelin ja korvaavan ilmauksen (*yksitoist*) lisäksi myös muita itsekorjauksille tyypillisiä elementtejä, kuten tauon, empimissänteen (ö:) ja anteeksipyyntöä (*sori*; ks. Carlson, 2014, s. 64–69; Haakana & Visapää, 2014, s. 44; Sorjonen & Laakso, 2005, s. 245, 248, 252, 258).

Myös esimerkissä 15 *hetkinen* osallistuu itsekorjaukseen, joskin tällä kertaa ilman *eiku*-partikkelia: esimerkissä *hetkinen*-sanana voi siis katsoa ennakoivan alkavaa itsekorjausta yksinään (samantyyppisestä käytöstä ks. Auvinen, 2009, s. 118–119).

Esimerkki 15. Arkisyn; Sapu119

- 01 Alina: se oli ↑Tampere.
 02 Anni: ei ollu.
 03 Mirva: siis em mä o tääl Mäkis syäny, em
 04 mä, mä en ollus sillon tulluv viäl.
 05 Anni: olit. me istuttii siñ kulmapöydäs
 06 ikkunav viäressä.
 07 Netta: olik Mirva siin muka?
 08 Mirva: siis heh hen mä en oo ollu siin viäl,
 09 [siis mä en oo syäny.]
 10 Netta: [ooks sä tullu ook sä tullu suaraa]
 11 Turkuu?
 12 Anni: [**hetkine.**]
 13 Mirva: ↑olen mä tulin Tampereelt suuraa.
 14 Alina: [siis sehä oli siin,] me tultiin, joo.
 15 Netta: [ei ollu.]
 16 Anni: **ei muute ollukkaa.**

Esimerkissä puhujat väittelevät siitä, ovatko he käyneet turkulaisessa McDonald's-ravintolassa Mirvan kanssa. Anni on ensin varma, että Mirva on ollut kyseisessä ravintolassa (r. 5–6), mutta yhtyy lopulta muiden ajatukseen siitä, että onkin ollut Mirvan kanssa McDonald'sissa Turun sijaan Tampereella (r. 16). Esimerkin tekee kiinnostavaksi se, että *hetkinen* sijaitsee esimerkistä 14 poiketen eri vuorossa kuin korvaava ilmaus (r. 16: *ei muute ollukkaa*). Yksin esiintyvän *hetkinen*-sanana voikin nähdä toimivan esimerkissä puhujan kognitiivisesta muutoksesta viestivänä kielenaineiksena: puhuja ymmärtää aiemmasta keskustelusta sen, ettei Mirva ole ollut Turussa McDonald'sissa ja siirtyy siten rivillä 16 lausutussa vuorossa korjaa-

maan aiemmin sanomaansa asiaa. Täten *hetkinen*-sanana käyttöä esimerkkinä 15 itsekorjauksessa muistuttaakin sanan käyttöä oivalluksissa, joita käsiteltiin luvussa 4.4.

Tähän mennessä esitetyt esimerkit ovat kuvanneet tapauksia, joissa itsekorjaus sijoittuu eri vuoroon ongelmailmauksen kanssa (itsekorjausten tyyppillisistä sijainneista ks. Schegloff ym., 1977). Aineistossamme on kuitenkin tapauksia, joissa itsekorjaus sijoittuu samaan vuoroon ongelmailmauksen kanssa, kuten esimerkissä 16.

Esimerkki 16. Arkisyn SG43501

- 01 Hanna: kamarilaulaja Herman Guura;
 02 Ilmari: ai se oli laulaja. (.) jahah;
 03 Jouni: mjuo.
 04 Maija: täss_om,
 05 JOKU: .nfff
 06 Hanna: Lohengrin; #e# hetkinen.
 07 [hetkinen. .hh Evert Katila]
 08 huomauttaa
 09 Maija: [Elsa päässy ylloppilaaksi.]
 10 Hanna: eräässä arvostelussaan Lohengrin
 11 esityksestä .hhh Somersalmen
 12 laulullisesti huomattavista
 13 edistyksistä .h kamarilaulaja
 14 Herman Guuran (.) opastuksella.

Esimerkissä Hanna lukee ääneen erääseen kamarilaulajaan liittyvää tekstiä: Hanna aloittaa tekstin lukemisen ensin *Lohengrin*-sanana kohdalla mutta osoittaa aloituskohdan välittömästi ongelmalliseksi tuottamalla narisevalla *e*-empimisääniteellä, kahdella *hetkinen*-sanalla ja sisäänhengityksellä alkavan itsekorjauksen (r. 6–8).

Aineistomme perusteella *hetkinen*-sanalla on itsekorjauksissa toiminnan keskeyttävä funktio – *hetkinen* siis osoittaa sen, että vuorovaikutuksen kulku on katkeamassa – joskin vain hetkiseksi – itsekorjauksen ajaksi. Toisaalta *hetkinen*-sanalla vaikutetaan ainakin esimerkissä 15 sanoitettavan myös sitä, että puhujan kognitiivisessa tilassa on tapahtunut muutos, jonka tuloksena puhuja korjaa aiemmin sanomaansa asiaa.

5 POHDINTA

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet Arki-

syn-korpuksesta poimitun aineiston avulla, millaisissa sanaluokkaroleissa *hetkinen* arkikeskusteluissa toimii, millaisten toimintojen osana sana keskusteluissa esiintyy ja mitä sanalla eri toiminnoissa tehdään.

Tutkimuksen aineistossa *hetkinen* esiintyi selvästi useammin partikkeliksi tulkittavassa sanaluokkaroolissa kuin substantiivina: aineiston 37 esiintymästä vain kahdessa *hetkinen*-sanalle voitiin tunnistaa lausejäsenrooli, eikä sanalle pääsääntöisesti voitu myöskään tunnistaa aineistossa puhtaasti referentiaalista – eli tässä tapauksessa lyhyeen aikaan viittaavaa – funktiota. Lisäksi sana esiintyi aineistossa yhtä esiintymää lukuun ottamatta nominatiivimuotoisena. Täten *hetkinen*-sanaa on perusteltua pitää puhutussa arkikielessä pitkälti partikkelistuneena kielenaineiksena, jolla jäsennetään vuorovaikutuksen kulkua. Aineistosta nähdään toisaalta myös se, ettei *hetkinen* – aikaan viittaavana substantiivina tai partikkelina – vaikuta olevan kovin yleinen arkikeskusteluissa: Arkisyn-korpuksen 27 keskustelutallenteesta *hetkinen* esiintyi 11:ssä eli reilusti alle puolessa. Kenties sanan esiintyminen harvakseltaan keskusteluissa onkin taustalla siinä, ettei *hetkinen*-sanana käyttöön ole vielä aiemmassa tutkimuksessa keskitytty.

Aineistossa *hetkinen*-sanana tunnistettiin esiintyvän viidenlaisissa toiminnoissa, joita olivat lykkäys, sanahaku, kysymys, oivallus ja itsekorjaus. Näistä *hetkinen* on aiemmassa tutkimuksessa yhdistetty eksplisiittisesti vain lykkäysiin (Keisanen ym., 2014, s. 114), vaikkakin aiempi tutkimus sisältää yksittäisiä *hetkinen*-sanaa koskevia luonnehdintoja ja *hetkinen*-sanana sisältäviä esimerkkejä, joiden perusteella sanan toiminnallisiksi konteksteiksi voitiin olettaa myös sanahaut, oivallukset ja itsekorjaukset (Auvinen, 2009, s. 118–119, 121–122; Karlsson, 2013, s. 30; Nissi, 2010, s. 85; Raevaara ym., 2013, s. 48; Sorjonen & Laakso, 2005, s. 244; Tengbergen, 2012, s. 85). *hetkinen*-sanana käytöstä kysymyksissä ei ole viitteitä aiemmassa tutkimuksessa.

Tutkimuksessa tunnistamistamme toiminnoista *hetkinen*-sanana tyyppillisimpiä esiintymiskonteksteja olivat aineistossa sanahaku ja itsekorjaus, joista kumpaankin luokittelimme yhdeksän esiintymää, yhteensä noin puolet aineiston esiin-

tymistä. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että monet sanahakuihin tai itsekorjauksiin luokitelluista esiintymistä jakavat yhtäläisyyksiä muiden toimintojen alla käsiteltyjen esiintymien kanssa. Hyvänä esimerkkinä tästä on itsekorjauksena analysoitu esimerkki 15, jossa *hetkinen*-sanana käyttö muistuttaa oivallus-kategoriaan sijoitettuja esiintymiä siten, että *hetkinen*-sanana voi esimerkiksi tulkita viestivän oivalluksesta, joka johtaa aiemmin sanotun asian korjaamiseen. Tutkimuksemme perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että *hetkinen* hakeutuu erityisesti sellaisiin vuorovaiikutustilanteisiin, joihin sisältyy ongelmallisena käsiteltyä puhetta tai puheen tuoton ongelmia.

Tutkimus osoittaa myös sen, ettei *hetkinen*-sanana juuri käytetä arkikeskusteluissa puhtaana ajanilmauksena tai eksplisiittisenä odotuspyyntönä, jollaiseksi se on esimerkiksi Kielitoimiston sanakirjassa (s.v. *hetkinen*) määritelty. Tutkimuksen pohjalta voidaan esittää, että odottamisen tai lyhyen keston merkitykset ovat kuitenkin osa kaikkea *hetkinen*-sanana partikkelimaista käyttöä, sillä kaikissa tässä tutkimuksessa tarkastelluissa tapauksissa *hetkinen*-sanana voi nähdä keskeyttävän jonkin käynnissä olevan toiminnan – ja siten myös viestivän vastaanottajille, että paluuta keskeytyneeseen toimintaan pitää odottaa. *hetkinen*-sanana eri käyttöjen voikin ajatella sijoittuvan jatkumolle, jonka toisessa päässä on sanana referentiaalinen käyttö keston ilmaisimena ja toisessa merkitykseltään abstrahoitunut proseduraalinen käyttö: edellä esitetyistä *hetkinen*-sanana käytöistä selvimmin aikaan kytkeytyvä on nähdäksemme käyttö lykkäyksissä, joissa sanalla orientoidaan vastaanottajia odottamaan monitoiminnan vuoksi keskeytyneen toiminnan jatkamista. Vastaavan päätelmän ovat esittäneet myös lykkäyksiä tutkineet Keisanen ym. (2014, s. 114). Myös sanahauissa *hetkinen*-sanana ajallinen merkitys on vahvasti läsnä, mistä kertovat myös luvuissa 4 ja 4.2 esitetyt esimerkit 3 ja 6, joissa *hetkinen* osallistui odotuspyynnöiksi tulkittaviin lausumiin. Muissa toiminnoissa *hetkinen*-sanana ajallista merkitystä voidaan pitää lykkäyksiä ja sanahakuja taka-alaisempana.

Lopuksi haluamme pohtia *hetkinen*-sanana sijoittumista VISK:in (§ 792) listaamiin partikkelikategorian alaryhmiin. Nissi (2010, s. 85) on luon-

nehtinut *hetkinen*-sanana suunnitteluilmaukseksi, ja myös tutkimuksemme perusteella *hetkinen*-sanana voidaan pitää suunnitteluilmauksena, sillä se sijoittuu aineistossamme tyypillisimmin samantilaisiin toiminnallisiin konteksteihin kuin VISK:in (§ 861) listaamat suunnitteluilmaukset (esim. *eiku*, *jotenkin*, *silleen*), joita “käytetään puhetta ‘editoitaessa’ ja sanoja tapailtaessa tai haettaessa”. Toisaalta tutkimuksemme antaa myös viitteitä siitä, että *hetkinen*-sanana käytetään erityisesti kysymyksissä ja oivalluksissa vastaanottajien huomion etsimiseen, jolloin *hetkinen* olisi mahdollista sijoittaa myös huomionkohdistinten alaryhmään, joka sisältää sellaisia sanoja kuin *haloo*, *hei* ja *kuule* (VISK, § 858). Huomiota etsivässä funktiossaan *hetkinen* sijoittuu vuoron alkuun, kun taas suunnitteluilmaukseksi luokiteltavassa ja toimintaa keskeyttävässä käytössä *hetkinen* voi sijoittua myös muualle vuoroon.

Tässä tutkimuksessa kuvatut *hetkinen*-sanana käytöt kytkeytyvät puhuttuihin arkikeskusteluihin, minkä vuoksi relevantti jatkotutkimuksen aihe olisikin tarkastella *hetkinen*-sanana käyttöä myös institutionaalisissa sekä kirjoitetuissa keskusteluissa. Näin *hetkinen*-sanana partikkelimaaisesta käytöstä saataisiin kenties vielä kattavampi kuva kuin tämän tutkimuksen puitteissa on pystytty esittämään.

LÄHTEET

- Arkisyn. Suomenkielisten arkikeskustelujen morfosyntaktinen tietokanta. Tietokanta rakennettu Turun yliopistossa, aineisto Helsingin yliopiston Keskusteluntutkimuksen arkistosta ja Turun yliopiston Lauseopin arkistosta. Suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielen tutkimuksen oppiaine, Turun yliopisto.
- Auvinen, P. (2009). *Achievement of intersubjectivity in airline cockpit interaction*. Acta Universitatis Tampereensis 1465. Tampere University Press.
- Carlson, L. (2014). *Anteeksipyynnön kontekstit keskustelussa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Couper-Kuhlen, E. & Selting, M. (2001). Introducing interactional linguistics. Teoksessa M. Selting & E. Couper-Kuhlen (toim.), *Studies in interactional linguistics* (s. 1–22). John Benjamins Publishing Company.
- Haakana, M. (2011). *Mitä ja muut avoimet korjausaloitteet*. *Virittäjä*, 115, 36–67.
- Haakana, M. & Visapää, L. (2014). *Eiku – korjauksen partikkeli?* *Virittäjä*, 118, 41–71.
- Hakulinen, A. (1976). *Reports on text linguistics. Suomen kielen generatiivista lauseoppia 2*. Meddelanden från Stiftelsens för Åbo Akademi Forskningsinstitut 7. Åbo Akademi University Press.
- Hakulinen, A. (1998). The use of Finnish *nyt* as discourse particle. Teoksessa A. Jucker & Y. Ziv (toim.), *Discourse markers. Descriptions and theory* (s. 83–96). John Benjamins Publishing Company.
- Hakulinen, A. & Saari, M. (1995). Temporaalisesta adverbista diskurssipartikkeliksi. *Virittäjä*, 99, 481–500.
- Harjunpää K., Niemi J. & Sorjonen M. (2020). Keskustelunanalyysi ja vuorovaikutuslingvistiikka. Teoksessa M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Konstenius, M. Miestamo, U. Nikanne & K. Sinnemäki (toim.), *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV* (s. 896–941). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heine, B. (2013). On discourse markers: Grammaticalization, pragmaticalization, or something else? *Linguistics*, 51, 1205–1247.
- Helasvuo, M., Laakso, M. & Sorjonen, M. (2004). Searching for words. Syntactic and sequential construction of word search in conversations of Finnish speakers with aphasia. *Research on Language and Social Interaction*, 37, 1–37.
- Heritage, J. (1984). A change-of-state token and aspects of its sequential placement. Teoksessa J. Atkinson & J. Heritage (toim.), *Structures of social action. Studies in conversation analysis* (s. 299–345). Cambridge University Press.
- Karlsson, E. (2013). *Sanahaku- ja nimeämisiongelmat kroonisessa afasiassa. Kaksi tapaustutkimusta*. Logopedian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Keevallik, L. (2001). Tracing grammaticalization of oota ‘wait’ in Estonian conversation. Teoksessa I. Tragel (toim.), *Papers in Estonian cognitive linguistics* (s. 119–144). University of Tartu.
- Keisanen, T., Rauniomaa, M. & Haddington, P. (2014). Suspending action. From simultaneous to consecutive ordering of multiple courses of action. Teoksessa P. Haddington, T. Keisanen, L. Mondada & M. Nevile (toim.), *Multiactivity in social interaction. Beyond multitasking* (s. 109–133). John Benjamins Publishing Company.
- Kielitoimiston sanakirja. (2022). Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. Kotimaisten kielten keskus. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. (31.3.2023.)
- Koivisto, A. (2017). Uutta tietoa vai oivallus? Eräiden dialogipartikkeleiden tehtävistä. *Virittäjä*, 121, 473–499.
- Kurhila, S. & Minna L. (2016). Puhumisen haasteet. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* (s. 224–242). Vastapaino.
- Laakso, M. & Lehtola, M. (2003). Sanojen hakeminen afaattisen henkilön ja läheisen keskustelussa. *Puhe ja kieli*, 23, 1–24.
- Mondada, L. (2012). Talking and driving. Multiactivity in the car. *Semiotica*, 191, 223–256
- Nissi, R. (2010). *Totuuden jäljillä. Tekstin tulkinta nuorten aikuisten raamattupiirikeskusteluissa*. Jyväskylä Studies in Humanities 145. Jyväskylän yliopisto.

- Pihlajamaa, K. (2019). *Hei-partikkeli keskustelussa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Raevaara, L. (2016). Toimintajaksojen rakenteet. Teoksessa M. Stevanovic & C. Lindholm (toim.), *Keskusteluanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* (s. 143–161). Vastapaino.
- Raevaara, L., Sorjonen, M. & Lappalainen, H. (2013). *Vuorovaikutus Kelan puhelinpalvelussa*. Työpapereita 46. Kelan tutkimusosasto.
- Camacho Salas, N. (2022). The use of *wait* as a discourse-pragmatic marker in spoken British English. A corpus-based analysis. *The Grove. Working papers on English studies*, 29, 31–55.
- Schegloff, E. (2007). *Sequence organization in interaction. A primer in conversation analysis. Volume 1*. Cambridge University Press.
- Schegloff, E. (2013). Ten operations in self-initiated, same-turn repair. Teoksessa M. Hayashi, G. Raymond & J. Sidnell (toim.), *Conversational repair and human understanding* (s. 41–70). Cambridge University Press.
- Schegloff, E., Ochs E. & Thompson S. (1996). Introduction. Teoksessa E. Ochs, E. Schegloff & S. Thompson (toim.), *Interaction and grammar* (s. 1–51). Studies in Interactional Sociolinguistics 13. Cambridge University Press.
- Schegloff, E., Jefferson, G. & Sacks, H. (1977). The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language*, 53, 361–382.
- Shore, S. (2009). Mitä tapahtui *aina*? *Aina*-partikkelin merkityksestä ja käytöstä Raamatun esimerkkien valossa. *Virittäjä*, 113, 482–507.
- Sorjonen, M. & Laakso, M. (2005). Katko vai *eiku*? Itsekorjauksen aloitustavat ja vuorovaikutustehtävät. *Virittäjä*, 109, 244–271.
- Suomalainen, K. (2020a). *Kuka sinä on? Tutkimus yksikön 2. persoonan käytöstä ja käytön variaatiosta suomenkielisissä arkikeskusteluissa*. Annales Universitatis Turkuensis C 499. Turun yliopisto.
- Suomalainen, K. (2020b). *Tiedätkö – kysymyksestä kiteymäksi*. *Sananjalka*, 62, 33–53.
- Suomen kielen aineistot = Turun yliopiston verkkosivut. <https://www.utu.fi/fi/yliopisto/humanistinen-tiedekunta/suomen-kieli-ja-suomalais-ugrilainen-kielentutkimus/lauseopin-arkisto> (31.3.2023).

- Tagliamonte, S. (2021). *Wait*, it's a discourse marker. *American Speech*, 96, 424–449.
- Tengbergen, M. (2012). *Kantaa ottava opettaja. Tapaustutkimus arvioinnin funktioista luokkahuoneessa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- VISK = Hakulinen, A., Vilkkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen T. & Alho, I. (2004). *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (20.6.2022).

LITTEROINTIMERKIT

.	laskeva intonaatio
;	lievästi laskeva intonaatio
,	tasainen intonaatio
?	nouseva intonaatio
↑	sana tai tavu lausuttu ympäristöä korkeammalta
↓	sana tai tavu lausuttu ympäristöä matalammalta
hei	äänteen tai tavun painotus
[hei]	päällekkäispuhunta
(.)	mikrotauko (vähemmän kuin 0.2 sekuntia)
(0.5)	mikrotaukoa pidempi tauko; pituus sekunnin kymmenesosina
=	kaksi vuoroa liittyy toisiinsa saumatta
hei:	äänteen venytys
°hei°	muuta puhetta vaimeampi jakso
#hei#	nariseva ääni
ΩheiΩ	muuta puhetta nopeammin tuotettu jakso
πheiπ	muuta puhetta hitaammin tuotettu jakso
@hei@	äänien laadun muutos
.hhh	sisäänhengitys; yksi h-kirjain vastaa 0.1 sekuntia
hhh	uloshengitys; yksi h-kirjain vastaa 0.1 sekuntia
.hei	sana lausuttu sisäänhengittäen
h(h)ei	sana lausuttu nauraan
£hei£	hymyillen lausuttu jakso
-	sana jää kesken
(hei)	epäselvästi kuultu sana tai jakso
(-)	sana tai jakso, josta ei ole saatu selvää
((vilkuttaa))	litteroijan kommentteja

USES OF THE FINNISH WORD HETKINEN 'MOMENT'

- Krista Teeri-Niknammoghadam, University of Turku
- Maija Surakka, Tampere University

This article presents an analysis of the use of the word *hetkinen* 'moment' in everyday Finnish conversations. First, the study investigates the word-class membership of *hetkinen* – is it just a noun, or can it be considered a discourse particle as well? Second, the study examines what kind of intersubjective actions the word *hetkinen* takes part in and what function the word has in these actions. The data comprise 37 instances of the word *hetkinen*, which have been collected from the Arkisyn Database of Finnish Conversational Discourse. The instances of *hetkinen* have been analyzed within their context using the conversation analysis method. The study showed that, in everyday conversations, *hetkinen* is used mainly as a discourse particle instead of as a noun. The study also found that *hetkinen* is used in five different actions, which are suspensions performed in multiactivity situations, word searches, questions, insights, and self-repairs. The study suggests that the function that connects the different uses of *hetkinen* is one that halts an ongoing activity. In addition, the study indicates that, in some contexts, *hetkinen* may have an attention-seeking function, or it may be used to imply that the speaker has undergone a change in cognitive state.

Keywords: discourse particle, everyday conversations, interactional linguistics, time